

มหาศาล

พงศกร จินกล้า
โรงพยาบาลลำปาง

ในวันนี้อากาศร้อนอบอ้าว แสงแดดร้อนแรงจนแทบจะแผดเผาผิวหนังไหม้เกรียมได้ กระผมได้ออกเยี่ยมบ้านและกับทีมงาน อสม. 3 ท่าน และเจ้าหน้าที่ รพ.สต. อีกหนึ่งท่าน โดยใช้มอเตอร์ไซค์พ่วงข้างของอสม. ท่านหนึ่ง เมื่อถึงสี่แยกจึงชะลอรถเพื่อระวังความปลอดภัย ชาวบ้านที่ขี่รถมอเตอร์ไซค์สวนทางมากล่าวทักทายกับ อสม.

“ไปไหนกันแดดร้อนขนาดนี้ พาหมอมาทากแดด” “พาหมอไปเยี่ยมบ้านคนไข้มา” อสม. ผู้ขับตอบกลับพร้อมกับเร่งเครื่องและขับกลับมายัง รพ.สต. ซึ่งช่วงบ่ายวันนี้ได้เยี่ยมบ้านผู้ป่วยติดบ้านติดเตียงและผู้ป่วยโรคเรื้อรังครบทั้งหมดแล้วแต่ยังพอมีเวลาเหลือ อสม. จึงเสนอให้แวะเยี่ยมร้านชำเล็ก ๆ แห่งหนึ่งที่อยู่ริมถนนซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลจาก รพ.สต. ราว ๆ 200 - 300 เมตร

เมื่อถึงหน้าร้านชำร้านเล็ก ๆ ซึ่งอยู่ติดกับถนน และจอดรถมอเตอร์ไซค์และดับเครื่องเรียบร้อยแล้ว มองจากด้านนอกเข้าไป จะเห็นว่าภายในเต็มไปด้วยผลิตภัณฑ์สินค้าต่าง ๆ ที่จัดวางอย่างเป็นระเบียบ อีกทั้งยังมีอาหารสดและอาหารปรุงสำเร็จพร้อมรับประทานหลากหลายชนิดวางอยู่ที่โต๊ะหน้าร้าน

อสม. ทักทายคุณลุงเจ้าของร้านที่นั่งอยู่โต๊ะกลมด้านหน้าร้านที่อยู่ติดกับถนน ซึ่งกำลังตรวจสอบบิลรายการส่งของจากเซลล์ส่งของ “สวัสดีเจ้า ทำอะไรอยู่เจ้า พาหมอจากโรงพยาบาล มาแวะเยี่ยมหน่อยนะเจ้า”

“สวัสดีครับคุณลุง เกสขนะครับ วันนี้เกสขมาจ่ายยาคนไข้ที่อนามัย แล้วไปเยี่ยมบ้านคนไข้มา เลยมามาแวะร้านชำนิดนึงครับ ช่วงนี้สบายดีไหมครับ” กระผมกล่าวทักทายคุณลุงพร้อมกวาดสายตาไปรอบ ๆ ตัวคุณลุงและบริเวณหน้าร้าน

“อ้อ ก็สบายดีแหละ สบายดี ๆ กินยาที่ได้มาจากโรงพยาบาลตามที่หมอสั่งทุกวันนั่นแหละ” คุณลุงทักทายทายด้วยรอยยิ้ม พร้อมตอบกลับเป็นความร่วมมือในการใช้ยา เมื่อได้พูดคุยและซักประวัติก็ได้ข้อมูลว่าคุณลุงมีโรคประจำตัวเป็นโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูงและโรคเก๊าท์ โดยรักษาและรับยาที่ ศสม. ม่อนกระโทง ซึ่งเป็น 1 ใน 2 ศูนย์สุขภาพชุมชนเมืองของโรงพยาบาลลำปาง ที่รับผิดชอบดูแลสุขภาพขอประชากรครึ่งหนึ่งในเขตเมืองหรือเทศบาลนครลำปาง และยังรับส่งต่อผู้ป่วยจาก รพ.สต. ต่าง ๆ ในเขตอำเภอเมือง นอกจากนั้นแล้วยังได้ถามเกี่ยวกับวิธีการใช้ยา

“ยาโรคประจำตัวที่ได้มา ที่ใช้อยู่ทุกวัน มียาหลายตัวมั๊ยครับ กินยังไงบ้างนะครับคุณลุง” กระผมสอบถามเพื่อจะตรวจสอบความเข้าใจเกี่ยวกับยาและความร่วมมือในการใช้ยา

“อันนี้ยาโรคเก๊าท์ กินเม็ดเดียว หลังอาหารเช้า, ยาเบาหวานเม็ดใหญ่ หลังอาหาร เข้า-เย็น, ยาเบาหวานอีกตัวหนึ่งเม็ดเล็ก กินตอนเช้า ตัวนี้กิน 2 เม็ด แล้วก็ยาความดันเม็ดเหลี่ยม ๆ กินหลังอาหารเช้าเม็ดเดียว” ซึ่งคุณลุงตอบได้อย่างถูกต้องและมั่นใจมาก พร้อมกับนำแผงยาที่ได้แกะกินไปแล้วออกมาจากซองยาเมื่อตรวจนับดูจำนวนเม็ดยา ดูวันนัดและวันที่รับยาแต่ละตัวที่คุณลุงใช้ พบว่าคุณลุงใช้ยาอย่างถูกต้องตามหน้าซองที่ระบุจริง

เมื่อได้พูดคุยกับคุณลุงเสร็จแล้ว ก็ได้พูดคุยกับคุณป้าทองสุขผู้เป็นภรรยา ซึ่งตอนนี้ป้าทองสุขได้พูดคุยรู้ระดับเซลล์ส่งของเรียบร้อยแล้ว จึงได้โอกาสที่จะพูดคุยและสอบถามคุณป้าทองสุข “สวัสดีครับ วันนี้เภสัชแวะมาเที่ยวร้านแปะนึ่งนะครับ แม่มีขายยาสามัญประจำบ้าน แก้วปวดลดไข้ หรือยาอะไรอย่างอื่นขายอีกมั๊ยครับ”

“อยู่ตรงตู้โน้นเลย มีเท่านั้นแหละที่แม่ขายอยู่” ป้าทองสุขตอบมาพร้อมกับชี้ไปยังชั้นบนของตู้ไม้กระจก

เมื่อได้สำรวจดูยาที่ตู้ก็พบยาหอมยามลยมยาลดไข้แบบเม็ดกลม แอลกอฮอล์ พลาสเตอร์ปิดแผล และมียาอันตรายที่ห้ามจำหน่ายในร้านชำ เช่น ยาแก้หวัดลดน้ำมูกสูตรผสม ยาแก้มารด ยาฆ่าเชื้อแบคทีเรีย อย่างละเล็กละน้อย รวมแล้วไม่ถึง 10 แผง จึงได้เก็บยาอันตรายออกมาจากตู้ให้คุณป้า และได้ให้คำแนะนำแก่คุณป้าเกี่ยวกับประเภทยาที่ขายในร้านชำได้ และยาที่ห้ามขายในร้านชำ ขายได้แค่ในร้านยาที่มีเภสัชกรเท่านั้น รวมไปถึงผลเสียหรือโทษที่อาจเกิดกับผู้บริโภค หากใช้ยาอย่างไม่ถูกต้อง เช่น เชื้อแบคทีเรียดื้อยา โดยใช้เวลาพูดคุยและอธิบายสักพักหนึ่งคุณป้าก็เข้าใจและรับปากว่าจะไม่ซื้อมาขายอีกแม้ว่าจะมีลูกค้ามาถามหา ซึ่งยาแต่ละชนิดมีติดไว้ให้ลูกค้าประจำเท่านั้น และกำไรจากการขายยาก็ไม่ได้มาก ไม่ค่อยคุ้มค่าสักเท่าไร

เมื่อพูดคุยเรื่องยาอันตรายที่ห้ามขายในร้านชำเสร็จ กระผมก็กวาดสายตามองไปยังตู้ไม้ที่อยู่ถัดไปอีกตู้หนึ่ง พบว่ามีถุงหิ้วพลาสติกใสที่มีซองยาของโรงพยาบาลลำปางที่สามารถสังเกตสติ๊กเกอร์หน้าซองยาได้จากกระยะไกล โดยมีขนาดใหญ่พอประมาณ ในใจก็เริ่มคิดละว่าขออย่าให้ไม่ใช่ยาหมดอายุที่ป้าไม่ยอมรับประทานยาตามหมอสั่ง กระผมเดินไปและเปิดตู้หยิบถุงยาออกมาเป็นชื่อของคุณป้าทองสุขทั้งหมด

“อันนี้ยาของแม่ทั้งหมดเลยเหอครับ มีโรคประจำตัวเป็นโรคความดัน แล้วก็ไขมันในเลือดครับ” กระผมจึงถามด้วยความที่สงสัยเนื่องจากขณะที่ได้ยกถุงยาออกมาจากตู้ และได้เอาซองยาแต่ละตัวออกมานั้นได้คาดคะเนจำนวนแผงยากับจำนวนที่ระบุไว้บนฉลาก ซึ่งจำนวนแผงยานั้นมีจำนวนเท่ากับจำนวนที่ระบุไว้บนฉลาก ไม่ได้ลดน้อยลงหรือมีร่องรอยการใช้ยาเลย ซองยาทุกซองอยู่ในสภาพใหม่เหมือนเพิ่งได้รับจากห้องยา

“ใช่แล้วละ อันนี้ยาของแม่ที่ไปเอามารอบล่าสุด พร้อมกับกับของลุงนั่นแหละ” ป้าทองสุขตอบ

“อ่าว แล้วทำไมจำนวนยามันไม่ลดลงเลย หรือว่าหยุดยากินยาเอง ไม่ได้กินยาสักเม็ดเลยเหอครับ” กระผมจึงถามเพื่อเช็คให้แน่ใจว่าคุณป้าไม่ได้กินยารอบล่าสุดที่ได้มาจริง ๆ

“กินสิ กินทุกวันเลย ไม่กินได้ยังไง แค่มิ่ลิมบางครั้งเท่านั้นแหละ พอติดยาอันเก่ามันเหลือเลยกินอันเก่าก่อน อันที่ได้มาใหม่ค่อยกินทีหลัง” คุณป้าตอบอย่างเสียงดังฟังชัดด้วยที่เต็มไปด้วยความมั่นใจมากกว่าตนใช้ยาได้ถูกต้องตามที่หมอสั่ง

“ไหนนะ ขอถุงยาที่เหลือของแม่หน่อย มียาเหลือเยอะมั๊ยครับ เอามาให้ดูหมดเลยนะครับ” กระผมจึงพูดคุยกับคุณป้าด้วยความสงสัย และเริ่มภาวนาในใจว่าขออย่าให้เจอยาที่หมดอายุเลยเป็นแค่ยาเหลือใช้ก็พอ

“เอามาให้หมดเลยนะ ยาที่แม่ได้จากโรงพยาบาลมากับยาเหลืออันดก่อน ๆ ด้วยนะเจ้า” อสม. เน้นย้ำกับคุณป้าอีกครั้ง เนื่องจากปกติแล้ว อสม. จะไม่ได้มาติดตามการใช้ยาหรือนับจำนวนเม็ดยาเหลือในผู้ป่วยโรคเรื้อรังบ้านนี้ เนื่องจากเป็นผู้ป่วยที่ไม่ได้รักษาและรับยาที่สถานีนามัย แต่รู้ที่บ้านหลังนี้มีผู้ป่วยโรคเรื้อรังและรักษาที่โรงพยาบาล จะมาวัดความดันคัดกรอง เจาะ

น้ำตาลปลายนิ้วหรือเก็บข้อมูลบ้างตามรอบประจำปี

เมื่อป่าทองสุขหอบเอาถุงยาทั้งหมดมาให้ดูและวางที่โต๊ะคิดเงิน ทุกคนทั้งเภสัชกร เจ้าหน้าที่อนามัยและ อสม. ต่างตกใจเป็นอย่างมาก อึ้งและอ้าปากค้างไปตาม ๆ กัน เมื่อเห็นปริมาณยาที่คุณป่าเก็บไว้หลายสิบแผง บางตัวก็อยู่ในกล่องใหม่เต็มกล่อง แผงยาที่คุณซื้อยาแล้วเป็นยารักษาโรคประจำตัวของป่า ทั้งยารักษาความดันที่มีบางแผงหมดอายุบางแผงยังไม่หมดอายุปะปนกัน และยังมียาเม็ดแก้ภูมิแพ้ที่หมดอายุไปแล้วจำนวนกว่าร้อยเม็ดที่ยังไม่มีการเปิดใช้ ส่วนยาพ่นแก้คัดจมูกสืบกกว่าอัน ก็หมดอายุไปกว่าครึ่ง ที่น่าตกใจคือยาลดไขมันในเลือดราคาแพง ก็หมดอายุไปแล้วเช่นกัน มีเพียงยาไม่กี่แผงที่ยังไม่หมดอายุ กว่าที่จะถึงเวลานัดของคุณป่าก็อีก 6 เดือน กระผมกลัวดสายตาประเมินราคาของที่กองพะเนินอยู่ตรงหน้าคิดรวมเป็นมูลค่าเกือบหมื่นบาท

ซึ่งเป็นยาโรคเรื้อรังที่คุณป่าเป็นอยู่ อีกเกือบ 2 นัดหรือประมาณ 4 - 6 เดือน นอกจากยาโรคเรื้อรังแล้วยังมียาแก้ภูมิแพ้และยาพ่นแก้คัดจมูกอีกจำนวนมาก ซึ่งยาเม็ดรับประทานแก้ภูมิแพ้ยังอยู่ในซองเดิม และมีจำนวนเท่าเดิม ประมาณ 4 นัดที่ไปรับยา และเมื่อนับจำนวนยาพ่นจมูกที่ยังไม่ได้เปิดใช้ มีจำนวนเกือบ 10 อัน ซึ่งเมื่อคำนวณมูลค่าแล้วเป็นเงินจำนวนหลักหลายพันบาท ที่น่าตกใจกว่านั้นคือหลายแผงได้หมดอายุแล้ว และยังพบยาพ่นจมูกเกือบทั้งหมดก็ได้หมดอายุเช่นกัน แต่ยี่ห้อที่ต้องใช้ต่อเนื่องยังไม่หมดอายุหรือ

เสื่อมสภาพ ซึ่งยาที่คุณป่าได้รับและเหลือจำนวนมากประกอบด้วยยาราคาแพงหลายตัว เช่น ยาลดไขมันในเลือด คิดเป็นมูลค่ารวมหลายพันบาทเช่นกัน

“โห!!แม่!! ทำไมเก็บอันใหม่ปนอันเก่า ยาแต่ละตัวแต่ละนัดรวมกันหมด แม่ไม่บอกหมอยา ยังมียาเก่าเหลืออยู่เยอะหรอครับ” กระผมถามด้วยความตกใจเป็นอย่างมาก พร้อมกับอึ้งอยู่ช่วงขณะ

“ก็คุณหมอสั่งให้ เลยเอามาไว้จั้นแหละ” คุณป่าตอบด้วยน้ำเสียงเรียบ ๆ เหมือนไม่มีอะไรผิดปกติ แต่ตัวเภสัชกรเองกับทีม ยังอึ้งและตกใจอยู่ พยายามจะหาทางออกให้คุณป่า รวมถึงทบทวนการใช้ยาใหม่ทั้งหมด และได้ตัดจำนวนยาจากนัดล่าสุดให้พอดีกับวันนัดถัดไป พร้อมกับเน้นย้ำเรื่องการนำยาเหลือทั้งหมดไปด้วยเมื่อถึงวันนัดและในบ่ายวันนั้นเภสัชกรและทีม อสม. ก็ได้หอบเอายาเหลือใช้ถุงใหญ่ ทั้งหมดอายุแล้วและยังไม่หมดอายุกลับมายัง รพ.สต. ด้วยความรู้สึกเสียตายนมูลค่ามหาศาลของยาที่สูงสูญเสียไป และคิดว่ายังมีผู้ป่วยจำนวนอีกไม่น้อยที่มีพฤติกรรมการใช้ยาไม่ถูกต้อง ทั้งในชุมชนนี้หรือพื้นที่ต่างจังหวัด ซึ่งเป็นโจทย์ข้อหนึ่งที่เรานในฐานะเภสัชกรผู้ที่ทำงานใกล้ชิดกับผู้ป่วยและชุมชน จะต้องช่วยแก้ไขจุดนี้ให้ได้ หากแก้ไขปัญหายาเหลือใช้หรือยาขยะได้นอกจากจะช่วยลดต้นทุนงบประมาณการรักษาได้เป็นจำนวนมากแล้ว จะทำให้ประชาชนใช้ยาอย่างถูกต้องและมีสุขภาพที่ดีได้อย่างแน่นอน